

Sigurniji seks bez krivnje, stida i straha

Kadar iz filma *Paris 05:59: Théo & Hugo*

Gej orgija u jednom pariškom seks klubu koja otvara film **Paris 05:59: Théo & Hugo** (2016.) nije toliko pornografska koliko je fantazmagorično ljudska. Trideset-i-nešto-godišnji Theo i Hugo sapleteni su u džungli seksom orošenih muških tijela, a kad se ugledaju, u očima im se već nazire onaj rijetki ali intenzivan osjećaj dubokog prepoznavanja nekoga koga smo možda prvi put sreli. Theo potegne van šarene bašte guzica koja buja oko njega, dok Hugo raskrči gusti splet raspojasanih udova i presretne ga na pola puta. Njihov magnetizam toliko je jak da čim se nađu sučelice megavati filmskog svjetla grunu klubom poput zasljepljujuće erotske bombe. Obnevidjevši od ljubavi i pohote,

strmoglave se u jednu divnu, entuzijastičnu, žestoku jeb*****. Da prevedem na heteroseksualni: vode ljubav.

Lebdeći nešto kasnije pariškim ulicama u postkoitalnim fantazijama o zajedničkoj budućnosti, oni su bez brige na svijetu. Ali, dogodio se previd: Hugo je HIV pozitivan, a Théo ga je ševio bez kondoma! Romantične fantazije raspline surova stvarnost, Huga preplavi krivnja, a Thea se pod kožu uvuče osjećaj potmule izdaje.

Za mnoge gej muškarce, HIV je i dalje neposredna prijetnja koja potencijalno vreba u svakom željenom tijelu, poput trojanskog konja koji kolonizira naše tijelo ne samo virusom, nego i stigmom.

Imperativ kondoma?

Do pojave epidemije AIDS-a nije postojao monolitni pristup zagovaranju odgovornog seksualnog ponašanja usmjerenog gej muškarcima. Međutim, čim su znanstvenici potvrdili da se HIV u gej zajednici prvenstveno širi analnim seksom, aktivistički pokreti i organizacije su se konsolidirale poruku: uvijek koristi kondom za analni seks! Institucije su pak istovremeno otišle korak dalje i korak unazad, zagovarajući apstinenciju.

“Autori raznih materijala o seksualnom zdravlju namijenjenih gay muškarcima prestali su brinuti o tome da ne zvuče kao propovjednici dok pričaju o seksu i sigurnosti. [...] Kondom je postao generički simbol seksualnog zdravlja i sigurnosti, kao i aluzija i uputa o određenom seksualnom činu.” **Ova kampanja** je u velikoj mjeri uspjela: američki muškarci koji imaju seks s drugim muškarcima su napravili ogromne promjene u svom seksualnom ponašanju, a istraživači u javnom zdravstvu smatraju tu promjenu među najvećima koju su ikad primijetili, uz seksualne radnike/ce za koje se smatra da su postigli najveću stopu.

Kondom je nesumnjivo spasio brojne ljudske živote, pogotovo one homoseksualnih muškaraca. Stoga je sasvim logično da su godine

zagovaračkih kampanja, kao i surova činjenica milijuna izgubljenih ljudskih života, pretvorili kondom u sinonim za seksualni moral među gej muškarcima – što možemo nazvati “imperativom kondoma”.

Međutim, svaki moral potencijalno će metastazirati u moralnu paniku. Imperativ kondoma stvorio je veliki tabu oko nezaštićenog seksa, dok je istovremeno kršenje tog tabua za mnoge postalo seksualno neodoljivo.

Jedna od glavnih funkcija seksa je oslobađanje tijela od seksualne napetosti kroz orgazam. Analogno tome, seksualna fantazija često seksualizira oslobođenje od pritiska svega što *trebamo, moramo, ne smijemo* ili se *ne usudimo*. Na primjer, seksualnost čovjeka koji je jako (samo)kontroliran kreirat će seksualne fantazije gubitka ili predaje kontrole, često putem jedne od mnogih figura seksualne submisivnosti.

* Veliki osjećaj srama koji opterećuje mnoge gej muškarce uzrokuje *roleplay* scenarije u kojima se osjećaj srama izaziva putem uvreda i ponižavanja, samo da bi se otpustio kroz čisti fizički užitak.

Od konvencije do fetiša

Odgovornost predstavlja jedan od najvećih pritisaka na naše živote, ne samo odgovornost prema sebi nego i prema drugima, bili oni djeca, roditelji, partneri, prijatelji, posao, itd. Potpuno je logično da oslobođenje od bremena odgovornosti uzrokuje intenzivne seksualne fantazije, a time i samog fizičkog užitka. Naravno, nisu toliko pravocrtne, ali je potpuno jasno da je enormni pritisak da navučemo kondom erotizirao *bareback* seks: ono što je nekad bila konvencija, danas se pretvorilo u fetiš.

Naravno, nije kao da samo gej muškarci vole seks bez kondoma, ali “ono što je specifično za gej zajednicu je nesrazmjerna odgovornost za kontrolu ponašanja uzrokovana bolesti kojoj je ta zajednica podložna. Neželjena trudnoća je problem, ali je daleko manje stigmatizirana nego AIDS,” **objašnjava Rich Juzwiak**. Gej muškarci su, dodaje, „dodatno opterećeni uputom kako da se ‘ispravno’ ponašaju u krevetu,

upućeni da odvoje kontakt s drugim tijelom barijerom koja također služi kao podsjetnik na smrtonosnu katastrofu AIDS epidemije. Ni malo ih ne krivim što im je zlo od toga da se stalno brinu hoće li pokupiti virus”.

Ne treba previdjeti ni činjenice naših tijela: glavić i (pogotovo) prepucij zajedno imaju desetke tisuća živčanih završetaka – jedan od razloga zašto je obrezivanje dječaka oblik genitalnog sakaćenja – a prevlaka od lateksa znatno otupljuje osjet užitka; kondom se ne može pravilno staviti ako penis nije potpuno tvrd, nekima se počne spuštati čim krenu stavljati kondom na njega, a drugi često nemaju dovoljno tvrdu erekciju da stavi kondom pravilno, što zna stvoriti veliku nelagodu pri penetraciji, a predstavlja i rizik od iskliznuća.

Britanski autor **Tim Dean** u knjizi **Unlimited Intimacy** (2009.) sugerira da, osim fizičkog osjeta, postoji i želja za “određenim emocionalnim senzacijama. [...] *Barebacking* nije samo nepromišljen i neodgovoran, to je aktivnost duboko opterećena značenjem. [...] Stavljanjem epidemioloških briga u drugi plan, kultura *barebackinga* vraća gej seks u domenu seksualnosti i užitka.” Tome bi samo dodao da je *barebacking* “opterećen značenjem” i zbog toga što se isključivo odnosi na seks između dva muškarca. Kad se hetero par ševi bez kondoma to je naravno samo seks, bez potrebe za ikakvom suvišnom kategorizacijom, fetišizacijom i patologizacijom.

Revolucionarna pilula

Razvoj i šira uporaba proteaznih inhibitora, vrste antiretrovirusnih lijekova koji su pretvorili HIV dijagnozu iz smrtne presude u kroničnu bolest (doduše, samo za one koji imaju pristup lijekovima), popraćen je postepenim odustajanjem od kondoma koje traje od devedesetih godina prošlog stoljeća sve do danas, što je statistički **dobro dokumentirano**. A možda najjači udarac imperativu kondoma zadala je revolucionarna pilula, koja je već dramatično promijenila seksualno ponašanje gej muškaraca. Američka agencija za hranu i lijekove (FDA)

2012. godine odobrila je predekspozicijsku profilaksu zvanu **PrEP**, koja dolazi kao pilula za uzimanje jednom dnevno pod trgovačkim imenom Truvada.

Ako se PrEP uzima po potrebi, prvu dozu od dvije tableta treba uzeti 2-24 sata prije seksa, nastaviti piti po jednu tabletu na dan dok traju seksualni odnosi, te nakon prestanka seksa uzimati bar dva dana po jednu tabletu. Randomizirana klinička istraživanja pokazala su da PrEP smanjuje vjerojatnost zaraze HIV-om i do 90% a uz redovito i pravilno uzimanje efikasnost se penje i do 99%. Ništa drugo – pa ni kondom – nije tako učinkovito kao mjera prevencije.

Međutim, postoji zabrinutost da će napuštanjem kondoma u korist PrEP-a porasti broj drugih spolnih bolesti. Brojna istraživanja pokazala su kontradiktorne i ambivalentne rezultate – porota i dalje vijeća.

“Globalno, kod gej/bi muškaraca i drugih populacija primjećuje se rast drugih spolnih bolesti od kraja devedesetih, odnosno i prije dostupnosti PrEP-a. Ovaj rast se primjećuje i kod populacija imaju nisku stopu korištenja PrEP-a. S druge strane, kod PrEP korisnika češće se dijagnosticiraju neke infekcije, što znači da je PrEP dobro ciljan, a također može se objasniti i češćim testiranjima PrEP korisnika”, pojašnjava nam **Zoran Dominković** iz **Iskoraka**. Postoji još bezbroj faktora koji kompliciraju odnos PrEP-a i drugih spolnih bolesti, i to različito ovisno o kojoj državi pričamo: dostupnost, cijena, crno tržište, klasa i rasa.

Dostupnost i diskriminacija

U Hrvatskoj je prije započinjanja uzimanja PrEP-a, objašnjava portal **Volim zdravlje**, potrebno napraviti evaluaciju rizika, provjeru određenih laboratorijskih parametara i imati odgovarajuću uputnicu od nadležnog obiteljskog liječnika koja pokriva kompletnu obradu i izdavanje lijekova. Redovne kontrole su svaka tri mjeseca uz režim uzimanja određenih pretraga i testiranja na HIV, ali i druge spolno prenosive bolesti. Jako važno je što je terapija PrEP-om, kao i pretrage,

uz važeću uputnicu i dopunsko osiguranje besplatni, što je nešto čime se Hrvatska može pohvaliti u odnosu na brojne zapadnoeuropske zdravstvene sustave.

PrEP je do nedavno bio dostupan isključivo u Klinici za infektivne bolesti u Zagrebu – i to tek od rujna 2018. – koja je toliko preopterećena i potkapacitirana da se na termin često mora čekati i do nekoliko mjeseci. Od kolovoza ove godine terapija se može dobiti i u Kliničkom bolničkom centru Split pri Klinici za infektologiju – Dnevna bolnica. To je značajan pomak, iako i dalje ostavlja na cjedilu brojne ljude svakih par mjeseci moraju potegnuti i stotine kilometara da bi dobili terapiju. Na žalost, upravo je gej muškarcima iz manjih sredina najproblematičnije tražiti uputnicu od obiteljske liječnice ili liječnika – iz očitih razloga.

Hrvatski zdravstveni sustav je sam po sebi često hostile nastrojen prema LGBT ljudima. Poznat mi je nedavan slučaj gdje je pacijent bio odbijen u jednoj stomatološkoj ordinaciji jer je otkrio svoj HIV pozitivan status, iako ne predstavlja apsolutno nikakvu ugrozu. U **prošlom tekstu** pisao sam o slučaju HIV pozitivnog mladića kojem je Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju u Lipiku uskratila liječenje. A u neformalnom razgovoru s ljudima iz sustava prevencije HIV-a i drugih spolnih bolesti saznao sam da su u mnogim zagrebačkim bolnicama ljudi naišli na ismijavanje i homofobne opaske. Jedan od sugovornika, i sam iz zdravstvenog sustava, rekao mi je da redovito nagovara pacijente **da prijave** zdravstvene djelatnike koji su ih diskriminirali.

PrEP u praksi

Unatoč svemu tome, PrEP program u Hrvatsko je efektivan. Do kraja ljeta ove godine oko ukupno je oko 700 osoba ušlo u program, s tim da dio je dio njih prestao koristiti PrEP kako im se mijenjalo seksualno ponašanje (ulazak u vezu, itd.). Ova brojka mi je u startu djelovala šokantno malom, međutim, treba uzeti u obzir da je pojavnost infekcije HIV-om u Hrvatskoj tradicionalno mala. Prema podacima **Registra za HIV/AIDS**, u razdoblju od 1985. godine, kada su zabilježeni prvi slučajevi

zaraze HIV-om u Hrvatskoj, do kraja 2022. godine, zabilježeno je ukupno 2017 osoba kojima je dijagnosticirana infekcija HIV-om, od čega ih je 613 oboljelo od AIDS-a. U istom je razdoblju 256 osoba umrlo od AIDS-a (356 osoba od HIV-a/AIDS-a).

Kako bi stopa novozaraženih HIV-om počela opadati, računa se broj novih dijagnoza puta pet kao cilj za broj osoba na PrEP-u, a taj cilj je u Hrvatskoj postignut. Shodno tome, stopa zaraze HIV-om već primjetno opada, a trenutačno smo na razini od oko 70 novih dijagnoza godišnje.

Osim PrEP-a, dostupna je i vatrogasna mjera zvana PEP – postekspozicijska profilaksa antiretrovirusnih lijekova, koja se primjenjuje idealno četiri, a najviše 72 sata nakon nezaštićenog i rizičnog spolnog odnosa. U istraživačkoj fazi je i **DoxyPEP** – postekspozicijska profilaksa od antibiotika doksiciklina koja se uzima 4–72 sata nakon rizičnog spolnog odnosa, a u značajnoj mjeri sprječava razvoj bakterijskih spolnih bolesti poput sifilisa, klamidije i u manjoj mjeri gonoreje.

Kao što smo spomenuli, dodatan benefit PrEP programa je i taj što se ljudi redovitije testiraju i na druge spolno prenosive bolesti. Međutim, tu postoji problem. Zbog nedovoljnih financijskih sredstava namijenjenih PrEP klinici, na rezultate testiranja čeka se i preko mjesec dana – u Berlinu ih, primjerice, dobiješ unutar jednog dana. Bitno je spomenuti i da je u Fran Mihaljeviću do 2020. bila dostupna i tzv. Popodneva klinika, gdje su se gej muškarci svakog ponedjeljka mogli testirati na sve spolne bolesti, besplatno i bez najave. Klinika je zatvorena jer su resursi preusmjereni u borbu s pandemijom Covida-19. U istom periodu došlo je do povećanja spolne bolesti u MSM populaciji, pogotovo sifilisa. Klinika do dan danas nije otvorena.

Stoga, kada pričamo o sigurnom seksu, pričamo o zdravstvenom sustavu i institucionalnoj homofobiji i uskraćivanju financiranja koje uzrokuje porast spolno prenosivih bolesti, kao i borbi protiv privatizacije zdravstva. Naravno, mnogo je lakše prijekorno mahati prstom i udarati prema dolje.

Odgovornost i očekivanja

Koncept sigurnog seksa svodi se na imperativ kondoma, a od nas se očekuje da ga koristimo pri svakom seksualnom iskustvu, bez iznimke. Međutim, statistička je činjenica da je značajan dio gej populacije odbacio taj imperativ (u Hrvatskoj oko 50% MSM populacije, drugdje i više, a pitanje je kolika je pristranost u odgovaranju na takve upitnike, s obzirom na tabu nekorištenja kondoma). Za to postoje brojni razlozi. Nekima kondom u potpunosti otupi fizički užitak. Drugi se jedino pale na *bareback* seks. Rizik je neizostavan dio svake strasti: u trenutku pohote često ne razmišljamo o posljedicama – pogotovo ako smo pijani ili drogirani.

Nemoguća očekivanja, pak, rađaju beznade, zbog čega neki muškarci u potpunosti odustanu od nastojanja da izbjegnu HIV, dok se one koji su se zarazili HIV-om opterećuje krivnjom što su prekršili pravila zajednice.

Naravno, malo tko će nas osuđivati što ne nosimo kondom prilikom oralnog seksa iako se oralnim putem lako možemo zaraziti raznim drugim spolno prenosivim bakterijama i virusima. Je li moralnije dobiti sifilis oralno nego rektalno? Ne bi se čudio da je, s obzirom na to da heteronormativna kultura u rektumu vidi isto što **Joseph Conrad** u Africi: srce tame.

Ipak, ne treba zaboraviti da bakterije, pogotovo gonoreja, stvaraju rezistenciju na dostupne antibiotike, a razvoj antibiotika farmakološkoj industriji nije dovoljno isplativ da bi bio prioritet. HPV, a pogotovo hepatitis, i dalje mogu predstavljati ozbiljnu prijetnju našem organizmu. Ne treba ni zaboraviti ni na činjenicu trans gej muškaraca, od kojih mnogi imaju funkcionalni reproduktivni sustav.

Kada pričamo o gej seksu, kondom i dalje ima važnu ulogu ne samo u sprječavanju spolno prenosivih bolesti, nego i neželjene trudnoće. U konačnici, mnogi ljudi imaju samorazumljivu averziju prema razmjeni patogena, a kondom im daje osjećaj sigurnosti koji, logično, može i

povećati seksualni užitak. Međutim, uloga kondoma u našim seksualnim životima više nije pitanje života i smrti. A to je legitiman razlog za slavlje.

Naše slavlje samo uključuje nešto malo žešće od francuske salate, prskalice i čašice dingača.

I razvratno i racionalno

Ne tako davno, mali trenutak neodgovornosti između Thea i Huga kulminirao bi u srcedrapajućoj sceni smrti još jedne filmske gej tragedije čija je funkcija bila aktivirati empatiju heteroseksualne publike; naša tragedija je uglavnom validirana samo kao gnojivo za tuđe suosjećanje. U stvarnosti, recepcija heteroseksualne publike na užas AIDS-a bila je zazorna i hladna, a rijetki su među oboljelima bili blagoslovljeni dostojanstvom tragedije – većina je umirala odbačena, prezrena i sama.

Taj film više nećemo gledati.

Hugo je na antiretrovirusnoj terapiji, a razina virusa u njegovoj krvi nije mjerljiva, što znači da nije zarazan (kao što znamo, **neizmjerljivo = neprenosivo**). Njegova pretjerana zabrinutost, kao i 'crv' nepovjerenja koji je ujeo Thea, eho je transgeneracijske traume koju nakon svih ovih desetljeća napokon imamo prilike liječiti. Pogotovo ako živimo u gradovima poput Pariza, koji je, kako **objašnjava** kritičar **Diego Semerene**, "otvoren za najuzbudljivije orgije, ali isto tako spreman i za suočavanje s posljedicama koje proizlaze iz njih na najracionalniji mogući način. Pariz je mjesto gdje dva gej muškarca, nakon večeri orgijanja, odlaze u bolnicu na postekspozicijsku profilaksu s istim stavom nekoga tko je tu jer je slomio ruku".

Alternativa sigurnom seksu postoji: koncept **sigurnijeg seksa** definiran je kao svaki pristup seksualnim odnosima koji smanjuje vjerojatnost da seksualni partneri jedan drugoga zaraze spolno prenosivim bolestima.

To uključuje kondome, PrEP, PEP, uskoro DoxyPEP, redovito testiranje, a iznad svega iskren razgovor s našim partnerima.

Moguće je biti i odgovoran i slobodan; i razvratan i racionalan. U svakom slučaju, gej muškarci nisu dužni polagati račune osim nikome svojim seksualnim partnerima, pogotovo ne “dobronamjernim” ljudima kojima je nelagodno zato što nam je dostupna besplatna pilula pomoću koje se napokon možemo voljeti i jeb*** bez krivnje, stida i straha.

---

* Spekulacija: pitam se da li bi toliko gej muškaraca bilo striktno bottom da nisu homofobijom primorani cenzurirati prirodni, “feminiziran” manirizam svog tijela u velikom dijelu svoje svakodnevice? Da naš maskulinitet nije iznuđen, a naša želja da budemo penetrirani ne predstavlja takav tabu, pederi možda i ne bi fetišizirali receptivu ulogu u penetrativnom seksu do te mjere da mnogi uopće ne uživaju da nekoga penetriraju.

Tekst je nastao uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

Pročitajte i ostale tekstove temata:

- **Chemsex – najkontroverznija tema unutar gej populacije**
- **Siguran seks – ne budi tako (HIV) pozitivan!**

LGBTIQ

seksualnost

zdravlje

Viktor Zahtila

